

Етичні засади у фармації: навчати, виховувати, зберігати традиції

На VII національному з'їзді фармацевтів, який відбувся у вересні 2010 р. у Харкові, було прийнято Етичний кодекс фармацевтичних працівників України. Його невід'ємною частиною є правила належної промоції фармацевтичними компаніями ЛЗ професіоналам системи охорони здоров'я. Кодекс спрямований на захист гідності та права людини на охорону здоров'я і визначає етичні норми професійної поведінки та відповідальності, які мають стати взірцевим керівництвом для провізорів і фармацевтів у їхніх взаємовідносинах із суспільством в умовах формування ринкових відносин, коли зростають роль та вагомість фармацевтичної професії. Він повинен сприяти формуванню довіри до професійної діяльності провізорів і фармацевтів, підвищенню статусу й іміджу цих професій у суспільстві

Зовсім небагато часу залишилося до наступного форуму фармацевтичної спільноти України — VIII національного з'їзду. Отож якраз на часі перегляд положень Етичного кодексу та внесення нових змін. Яких саме? Про це ми запитали в проф. Романа Лесика, д-ра фарм. наук, проректора з міжнародних зв'язків ЛНМУ ім. Данила Галицького, та Андрія Дацка, канд. фарм. наук, доцента кафедри організації та економіки фармації фармацевтичного факультету цього вузу.

ЕТИКА ВРЯТУЄ ПРОФЕСІЮ

Андрій Дацко: Етичний кодекс фармацевтичних працівників України ґрунтується на кодексі фармацевтів, прийнятому у 1997 р. Радою міжнародної фармацевтичної асоціації і схваленому ВООЗ. Міжнародні етичні принципи та рекомендації цього кодексу містять 9 базових принципів, які регулюють взаємовідносини між аптечним працівником, пацієнтом, медичним працівником і колегами. І хоча в

цілому український кодекс не втратив актуальності донині, деякі його положення потребують змін і доповнень.

Призначення провізора — служіння пацієнту. Як освітянин з багатолітнім стажем роботи я не раз мав нагоду пересвідчитися особисто, що підготовку провізорів необхідно базувати саме на цьому фундаментальному принципі професії. Ще зі студентської лави майбутній провізор зобов'язаний чітко усвідомити та в подальшому дотримуватися у практичній діяльності таких засад: керуватися винятково фаховими відомостями (цього ми навчаємо на фармфакультеті), гуманними цінностями (виховуємо їх), збереженням фармацевтичних традицій (у щоденній практичній діяльності).

Безмежно дивує, коли під час занять з'ясується, що студенти-заочники, які вже не перший рік працюють у практичній фармації, взагалі не мають поняття про існування Етичного кодексу. Власне, через це Етичний кодекс внесено у збірник нормативних актів (Фармацевтичне законодавство. Нормативні акти з організації

роботи аптечних підприємств // Під ред. д-ра фарм. наук, проф. Грошового Т.А. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2013. — 569 с.).

На жаль, у програмі підготовки провізорів-першокурсників предмет «Біоетика», який, по суті, формує сучасну філософію буття, а серед іншого, ставлення до ключових проблем в охороні здоров'я — абортів, евтаназії, апробації нових ЛЗ, викладається як курс за вибором. Проте студенти-провізори, які ставлять перед собою високу кар'єрну планку, з власної ініціативи стають слухачами курсу «Біоетика» в Українському католицькому університеті.

Роман Лесик: Концептуально Етичний кодекс-2010 є правильним, однак потребує дещо іншого наповнення. Але, як на мене, більшою проблемою є не стільки оновлення, скільки дотримання існуючих положень Етичного кодексу представниками аптечного цеху в нелегкий період переважання у фармації бізнесових підходів над соціальною складовою — продаж товару, а не відпуск ліків; полювання на клієнта, а не фармопіка пацієнта; ігнорування індивідуального підходу в лікуванні, а не збереження екстемпорального аптечного виготовлення.

Сучасний фармацевтичний ринок диктує правила, які руйнують традиції аптекярства: прибуток — ціль, а не наслідок бізнесу, нездорове протистояння між аптечними мережами, доведена до абсурду конкуренція між медичними представниками. Голий бізнес вбиває фармацію як бур'ян рослини. Де співчуття до хворого? Де якість медичних і фармацевтичних послуг? Вже недалеко до того, як наші етичні принципи залишаться тільки на папері.

Щоправда, проблема бездуховності фармації не має національного забарвлення. Тільки сильні країни, можливо завдяки державному регулюванню, можуть дозволити собі утримувати баланс між бізнесом і класичною фармацевтичною діяльністю.

Чому так сталося, можна говорити годинами. Свідомість молоді формують домінування заочної форми навчання провізорів і фармацевтів над стаціонарною, відсутність держзамовлення і виключно контрактна форма навчання, засилля новостворених приватних навчальних

закладів без належної матеріально-технічної бази і гідного педагогічно-викладацького складу. Тому я цілком згоден з Андрієм Йосиповичем у тому, що біоетика, етика та деонтологія мають викладатися саме першокурсникам для формування у них правильної професійної ментальності.

ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД

Андрій Дацко: Мені здається, що Етичний кодекс фармацевтичного працівника України містить занадто багато якихось загальних положень у стилі ЄСРП і замало конкретних статей, зрозумілих аптекарям. Для порівняння проаналізуємо Кодекс етики Аптекаря Польщі, країни, яка входить до Євросоюзу та є до нас найбільш близькою ментально.

25 квітня 1993 р. в Любліні на надзвичайному державному засіданні з'їзду Аптекарів було ухвалено новий кодекс етики. У цій редакції, на відміну від кодексу за 1983 р., деякі статті викреслили, оскільки вони втратили свою актуальність, деякі замінили новими, зробили певні доповнення, проте суть кодексу не змінилася — аптекарі повинні працювати згідно з морально-етичними нормами і правилами.

У вступі до Кодексу йдеться про те, що аптекар, який береться до виконання професії, свідомо і добровільно бере на себе обов'язок служіння хворим. Виявляє турботу про здоров'я суспільства, а також користується діючими вказівками в житті — професійному та особистому. Аптекар в своїй діяльності повинен керуватися фаховими відомостями, гуманними цінностями, а також традиціями польського аптекарства.

Загальна частина Кодексу складається з восьми статей. Ось, на мій погляд, найважливіші з них: «Аптекар в своїй професійній практиці враховує той факт, що ЛЗ та вироби медичного призначення є необхідними елементами охорони здоров'я і не можуть бути трактовані як звичайні предмети торгового обігу»; «Аптекар не дозволяє нікому порушувати професійні постанови, які б суперечили його професійній незалежності, а також нормам чинного кодексу»; «Аптекар не має права не виконувати своїх обов'язків або здобувати клієнтів способом, який суперечить засадам фармацевтичної етики та деонтології, а також лояльності стосовно колег».

Остання частина Кодексу складається з п'яти розділів, в яких детально викладені професійні обов'язки та принципи поведінки аптекаря стосовно пацієнта; професії, науки та аптекарського самоврядування; взаємовідносини між аптекарями; принципи поведінки аптекаря щодо суспільства; кінцеві правила.

А от приклад розуміння поляками добросовісної конкуренції (ст. 30 третього розділу Кодексу). «Обов'язком аптекаря є додержання положень добросовісної конкуренції в діяльності аптеки або фармацевтичної гуртівні. Діями, які порушують обов'язок, вважаються: укладання домовленостей з лікарями або представниками фармацевтичних фірм з метою затвердження за собою домінуючої позиції на певному ринку, визначеному ЛЗ або виробами медичного призначення; покращання

своєї аптеки способом і методом, який суперечить добрим аптекарським звичаям; нечесне вихваляння діяльності за рахунок використання таких гасел, як: «найкращої якості», «найдешевше», «найефективніше», «тільки у нас»; відпуск ліків, які видаються виключно за рецептом лікаря, — за межами аптеки; використання усіх методів маркетингу, які трактують ліки виключно як звичайний товар для продажу».

У розділі про принципи поведінки аптекаря відносно суспільства варті уваги всі три положення: «Аптекар повинен піклуватися про раціональне використання ліків, не принижуючи прав хворого, запобігати у міру можливостей їх нераціональному використанню та марнотратству»; «Аптекар повинен пропагувати здоров'я, брати участь у боротьбі з медикаментозною залежністю, токсикоманією, алкоголізмом і фармакологічним допінгом у спорті»; «Аптекар у міру можливостей

бере участь у справах охорони здоров'я, а також у суспільному житті, сприяючи тим самим престижу професії».

Як бачимо, принципи професійної поведінки польських аптекарів виписані цілком конкретно, як, зрештою, їхні права, обов'язки і заборони. Гадаю, український Етичний кодекс зовсім не зайве було би доповнити аналогічним розділом щодо добросовісної конкуренції на фармацевтичному ринку.

ДО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЧЕРЕЗ САМОВРЯДНІСТЬ У ФАРМАЦІЇ

Роман Лесик: У новому Етичному кодексі фармацевтичного працівника України мені б хотілося бачити такі доповнення.

Перше — посилення ролі професійних громадських організацій провізорів і фармацевтів у формуванні самоврядної фармацевтичної спільноти та створенні фармацевтичного громадянського суспільства.

Друге — створення етичних комітетів при професійних громадських організаціях з метою захисту прав представників аптечного цеху та здійснення контролю за їхньою діяльністю.

Третє — корекція маркетингових методів у фармації. ЛЗ не повинні ототожнюватися з будь-яким іншим товаром. Ліки — не товар, аптекарі — не продавці.

Четверте — відродження системи наставництва в аптечних закладах, що допоможе ліквідувати цілу низку проблем, пов'язаних із проходом виробничої практики та інтернатури.

П'яте — доповнити Етичний кодекс заборонними пунктами про те, чого аптекар робити не повинен, як це записано в Кодексі етики Аптекаря Польщі. Наприклад, «з метою збереження професійних інтересів аптекар не робить нічого, що було б корисним для людей чи організацій, які мають цілі, суперечливі професійним та моральним засадам аптекарства».

Оскільки до чергового з'їзду фармацевтичної спільноти ще маємо трохи часу, мені б хотілося запросити колег до обговорення нового Етичного кодексу на сторінках нашого професійного видання — журналу «Фармацевт Практик».

Лариса Дедишина